

is megfelelő műszaki színvonalú, új fafeldolgozó üzemeket létrehozni a központi rakodók kiépítésével egyidejűleg.

A fafeldolgozás megvalósítása mellett meg kell oldani az egyre nagyobb mennyiségekben jelentkező kérgezési feladatok és hasítási munka gépesítését is.

A mechanikai fafeldolgozáson túlmenő egyéb ipari feldolgozási lehetőségek megvalósítása a beruházás magas eszközigényét tekintve — s gondolok itt elsősorban a faforgácslap gyártásra — esetenként alapos, körültekintő vizsgálatot és mérlegelést igényel.

Összefoglalva az elmondottakat megállapítható, hogy az erdőgazdasági felhasználási munkák korszerűsítésére és gazdaságosságának fokozására irányuló törekvések megoldási lehetőségei egybeesnek a vasúti szállítási ágazat korszerűsítésében jelentkező koncentrálnálási tendenciákkal. Reális lehetőség van arra, hogy az elkövetkező időszakban az állami erdőgazdaságok fakitermeléséből adódó alapanyag 30—50%-át korszerűen kiépített, megfelelő gépekkel és berendezésekkel ellátott, fafeldolgozási tevékenységet is folytató központi rakodó üzemekben forgalmazzák. Az ilyen irányú fejlesztés szükséges és egyben gazdaságos is. A program végrehajtása az erdőgazdaságok lelkes vezető szakembergárdájának közreműködésével és a rendelkezésre álló pénzügyi lehetőségek körültekintő felhasználásával rövid idő alatt is megvalósítható, s az egész fahasználati munkában kedvező irányú, gyors szerkezeti változást eredményezhet.

Дежэфи И.: СОЗДАНИЕ ЦЕНТРАЛИЗОВАННЫХ ЛЕСОСКЛАДОВ В ЛЕСНОМ ХОЗЯЙСТВЕ

Стремление лесного хозяйства к усовершенствованию лесозаготовительного производства и повышению экономичности его совпадают с усовершенствованием железнодорожного транспорта, характеризующимся тенденциями концентрирования. Имеются реальные возможности для того, чтобы в ближайшее время пуск в оборот 30—50% древесного сырья, заготовляемого лесхозами, осуществляли по-современному устроенные, оснащенные подходящими машинами и оборудованием центральные лесосклады, занимающиеся и деревообрабатывающей деятельностью. Такое направление развития необходимо, оно одновременно и экономично и осуществимо в скором времени, повлияет положительно на лесозаготовительное производство и может повлечь за собой структурное изменение.

Desseuffy I.: DIE BILDUNG KONZENTRIERTER VERLADEPLÄTZE IN DER FORSTWIRTSCHAFT.

Die Möglichkeiten zur Lösung der Bestrebungen zur Modernisierung und zur Erhöhung der Wirtschaftlichkeit der forstwirtschaftlichen Holznutzungsarbeiten koinzidieren mit den Konzentrierungstendenzen des Eisenbahntransportzweiges. Es besteht eine reelle Möglichkeit dafür, dass im kommenden Zeitraum 30 bis 50% des Holzeinschlages der Staatlichen Forstwirtschaftsbetriebe in modern ausgebauten, mit entsprechenden Maschinen und Einrichtungen ausgestatteten, auch der Holzverarbeitung dienenden zentralen Verladeplätze umgesetzt werde. Eine solche Entwicklung ist nötig und auch wirtschaftlich, kann in kurzer Zeit realisiert werden und in der gesammten Holznutzungsarbeit eine günstige, schnelle Strukturveränderung ergeben.

Gondolatok gazdaságpolitikánk és a közgazdasági szabályozók összefüggéséhez

FILA JÓZSEF

Halász Aladár—Kozma Béla—Véssey Tibor e tárgy körben közreadott tanulmánya *Az Erdő* ez évi júniusi számában élénk gondolkodási folyamatot, gazdálkodás-megoldási variációkat vált ki. A tanulmány megállapításaihoz, következtetéseihez néhány megjegyzést tennék abban a reményben, hogy ezek helyes közgondolkodásunk kialakulását nem torzítják.

A vitára bocsátott tanulmányhoz tartozónak érzem Halász Aladár tollából *Az Erdő* ez évi áprilisi számában közölt gondolatok közül elsősorban az árkérdésre vonatkozó megállapításokat is, mert enélkül nem lenne érthető reflexióm.

Alapkövetelménynek tartom minden gazdálkodásban, hogy a döntési, elhárítási jogkörrel bíró vezető a működési területét érintő gazdaságpolitikai kon-

cepciókat és az ezeket közvetítő közgazdasági szabályozókat, azok egymásra hatását ismerje. Enélkül nem lehet a népgazdaság számára hasznos célt kialakítani és helyes módszert alkalmazni a gazdálkodásban.

Érvényes az a tétel, hogy „a közgazdasági szabályozóknak a gazdaságpolitikai koncepciókat kell közvetítenie”. Ez a helyes megállapítás arra a következtetésre vezethet, hogy ha az ösztönzőket alkalmazó vezető nem ismerné teljesen, jól, vagy egyáltalán nem ismerné a gazdaságpolitikai célt, de tevékenységi körében jól ismeri és hatékonyan alkalmazza a közgazdasági szabályozókat, nem vétet a gazdaságpolitikai célok ellen, illetve tevékenysége és annak hatása a gazdaságpolitikai koncepcióval feltétlenül egybevág.

Érzésem szerint azonban ez csak akkor igaz, ha a közgazdasági ösztönzők ténylegesen célirányos hatásúak. Ezeknek a közgazdasági ösztönzőknek a hatásértékét — nagyobb bajok elkerülése érdekében — tehát idejében a konkrét gazdálkodási egységben tárgyilagosan vizsgálni kell, össze kell vetni az adott helyen érvényesítendő célokkal és az alkalmazandó eszközök hatásirányát ezekkel egybevévőre kell korrigálni.

Komolyan kell tehát venni a tanulmány összefoglalójának azt a tanácsát, hogy az erdőgazdaság — eltérő viszonyai, adottságai miatt — végezzen önálló elemzést a cél és az eszköz egybevévőségének kialakítására, biztosítására.

Az első gondolatom ebből következik.

Minden termelő tevékenységben — így nálunk is — a gazdasági döntések kitűzött célja ma a nyereségtömeg növelése. A növelés lehetősége attól függ, hogy a termékeket milyen áron lehet eladni, illetve a terméket mennyivel lehet az eladási árnál kevesebbért megtermelni. A termelő gondolkodásmódjának e két tényezőhöz kötése kézenfekvő, normális és helyes. Ebből a tényből következik, hogy a faár és a termelési költség változó és konstans tényezői a minden gazdálkodási döntést megelőző elemzés alapjai. A faár tehát első számú közgazdasági tényező. Ugyanilyen rangú, nyereséget befolyásoló közgazdasági szabályozó — orientáló jellegű tétel — a termelés konstans költsége, a mi esetünkben az erdőfenntartási járulék és az ehhez lineárisan kapcsolt erdőhasználati járulék. Ezek a költségek gyakorlatilag nincsenek kapcsolatban a gazdálkodás fázisában az árbevétellel.

A közgazdasági ösztönzők alkotói tehát a faárat és az „adókat” (erdőfenntartási járulék + használati járulék) gazdaságpolitikai célt közvetítő ösztönzőnek szánták, amelyeknek a cél és eszköz kívánatos egybevévését kellene biztosítani. Ez az egybeesés vitatható, legalábbis a mi esetünkben nem szolgálja egyértelműen a gazdaságpolitikai koncepciót.

Az áprilisi számban Halász elvtárs vázolta a faár kialakítással kapcsolatban közvetíteni kívánt célokat. Ebből az tűnik ki, hogy a faárak kialakításánál alapvetően csak a fafelhasználás körében érvényesítendő koncepciókat vették alapul, s ez ott feltehetően meg is felel (ezt most itt nem vitatom). Egyetértek a szerzővel abban, hogy a szükséglet befolyásolása érdekében a választékok közötti arányokat célszerűen alakították ki. A termelő orientálása szempontjából — a gazdaságpolitikai koncepciót figyelembe véve — azonban a kialakított faárak nagyobb befolyást gyakorolnak a fafajra, mint a választéokra. Elsődleges tehát a faárnak a fafajra gyakorolt hatása; a választékok közötti arányok csak arra ösztönzik a termelőt, hogy a fafajon belül az I. és II. o. minőségnek megfelelő faanyagból fűrészrönköt termeljen.

Példával: a kialakított faárak szerint 1 m³ tölgyfáért fajlagosan 1275,— Ft bevétel érhető el (ha ennek 25⁰/₀-a fűrészrönk, 25⁰/₀-a fagyártmányfa, 10⁰/₀-a bányászati fa, 30⁰/₀-a vastag tűzifa, 10⁰/₀-a vékony tűzifa). 1 m³ akácfáért faj-

lagosan 750,— Ft bevétel érhető el (ha ennek 10⁰/₀-a fűrészrönk, 30⁰/₀-a fagyártmányfa, 30⁰/₀-a bányászati fa, 20⁰/₀-a vastag tűzifa, 10⁰/₀-a vékony tűzifa). 1 m³ cserfáért fajlagosan 630 Ft bevétel érhető el (ha ennek 20⁰/₀-a fűrészrönk, 20⁰/₀-a fagyártmányfa, 20⁰/₀-a bányászati fa, 30⁰/₀-a vastag tűzifa, 10⁰/₀-a vékony tűzifa).

Megjegyzendő, hogy itt a választékarányokat mindenkor a reálisan lehetséges mértékig vettem alapul. Feltételezem, hogy az erdőfenntartási járulék és erdőhasználati járulék nélkül a szűkített önköltség m³-enként azonosnak vehető, továbbá hogy akác esetében m³-enként 70 + 42 Ft = 112,— Ft, cser esetében 100 + 60 Ft = 160 Ft-tal kevesebb járulékot kell befizetni. Ez esetben a jövedelmezőségi arányok: 1 m³ tölgyfával szemben: akác termelése esetén 413 Ft-tal, cser esetében 485 Ft-tal kevesebb bevétel érhető el.

Ez a számvetés indokolja, hogy a termelők — ha az üzemtervi szabályozás ezt nem tiltja — mindaddig, míg tölgyet termelhetnek, csert és akácot nem termelnek.

Okfejtéssel szeretném a szerzőknek azt a megállapítását erősíteni, hogy a fafajgazdálkodás alapvető gazdaságpolitikai cél, ezért szükséges, hogy a ma ható közgazdasági ösztönzők — a szerzők által is javasolt korrekciók révén — komplexebben fogják át a fagazdálkodás racionalizálásában egyenrangúan részt vevő termelő-forgalmazó-feldolgozó-felhasználói érdekköröket és ezeket egy irányban orientálják.

Nem különleges ez az igény, mert a népgazdaság minden ágában az a jellemző, hogy a közgazdasági ösztönzők elsősorban a termelőnél hatnak a fogyasztás kívánt orientálására. Ennek legfontosabb eszköze ott is a termelői ár. De ha ez nem lenne elegendő a termelő és fogyasztó közötti érdekközösség elérésére, az állam alkalmazhatja és alkalmazza is a költség tényezők között befolyásoló intézkedését. Az áru a termelőtől a fogyasztóig hosszú úton, több közreműködő révén jut el. Az áru mozgásába közbeiktatott közreműködők bármelyikénél mód van adókkal, elvonásokkal az érdekek egybeváóságát megteremteni.

Ennek a helyes szabályozásnak első feltétele, hogy a fával kapcsolatos gazdaságpolitikai koncepciókat — az élőfa megtermelésétől a fa felhasználásig terjedő teljes folyamatban, a termelés-feldolgozás-forgalmazás és fogyasztás szféráiban — tegyük egyenrangúvá és olyanná, amelyek megvalósítását közgazdasági szabályozók segítik. Első helyen Az Erdő áprilisi számában közölt faár kialakítási koncepciót egészítsük ki a júniusi számban megfogalmazott termelői célokkal, koncepciókkal. Nevezetesen:

a) a fatermelés növelése élőfa tartalékokból gazdaságosan fenn nem tartható.

b) fafajgazdálkodás (tartalékok termelése, túlhasznált fajok termelésének csökkentése stb., fajok mélységig).

Ezekhez — a termelőnél érvényesítendő célokhoz — hozzátennem

c) a jövő faiparfejlesztés-fafogyasztás alapanyagellátását biztosító élőfa készlet létrehozása,

d) rontott erdők átalakítása (amelyeket gazdasági megfontolásból lehetséges és célszerű),

e) az erdőgazdasági termelés technikai fejlesztése szociálpolitikai okok miatt, melynek révén az erdei munkások rovására fennálló kereseti, munka- és életkörülményi hátrány megszűnik.

Az összehangoló feladat gyakorlati megoldására javaslom, hogy erdőgazdaságoként vizsgáltsák meg:

1. Az élőfakészlet helyzet (fafaj, korosztály viszonyok, üzemterv szerinti termelési lehetőségek, a faáru méretei, minősége stb.).

2. Fatermesztési és fakitermelési adottságok (termőhelyi, feltártsági, munkakerő ellátási, termelési költségekre kiható tényezők).
3. Értékesítési lehetőségek, viszonylatok.
4. Termelési szervezési, technikai és egyéb műszaki-fejlesztési adottságok és lehetőségek.

Ezeknek az állapotoknak a számszerűsítése révén olyan mutatók képezhetők, amelyek a gazdálkodási egység konkrét helyi gazdaságpolitikai koncepcióját, ezek megvalósítását elősegítő közgazdasági ösztönzők kialakítását lehetővé teszik. Az ösztönzők differenciálása terén elsősorban az erdőfenntartási járulék, erdőhasználati járulék összegére, eszközlekötési járulék százalékára, a fejlesztési alap kialakítására, eszközlekötési járulék képzésére és az erdőfelújítási elszámoló árak kialakítására gondolok. A javaslat ellen felhozható, hogy a népgazdaság csak általános szabályokat alkalmazhat, nem bocsátkozhat gazdaságokra részletező szabályozásba, mégis ezt kell kérni, mert egyetlen gazdálkodási ágazat sincs abban a helyzetben, mint az erdőgazdaság, ahol az erdők területéhez kötöttek, az állomány állapota — mint a gazdálkodás alanya, adott — 5 éves ciklusok alatt meg nem változtatható, az erdő hasznosítása többcélú, az üzempelvek kötelezettséget előíró és tevékenységet korlátozó intézkedései az adottságok alapján rendelkeznek és nem a közgazdasági szabályozókhoz igazodnak.

Vélelmezhető, hogy az erdőgazdaságok végül is — azonos adottságaik alapján — néhány típusba összevonhatók, tehát nem lenne szükség annyi szabályozóra, ahány erdőgazdaság van.

Érdekes és általában megerősíthető megállapítása a tanulmánynak az, hogy a gazdálkodás eddigi struktúráját figyelembe véve, az erdőgazdasági termelés-fejlesztés eszközigényes.

Itt hasznos figyelembe venni azt, hogy a termelési érték és az állóeszköz-állomány viszonya azonban nem általánosítható és különösen nem érvényesek ezek az arányok a jövő gazdálkodásában. Most, amikor a gazdálkodás strukturálisan változik, az eszközöknek a termelési költségekben alapvetően megváltozott szerepe van, az eszközök hatékonysága meghatározó jelentőségű, a jövőbeli eszközgazdálkodás a termelési értékhez viszonyítva lényegesen eltérő arányokat fog létrehozni.

Véleményemet saját gazdaságunk helyzetével illusztrálom. 80 milliós állóeszköz állományunknak közel a fele (35 millió) a termelés értékére sem eddig, sem ezután nem volt kihatással, inaktív volt. (Lakások, üzemi, szociális épületek, alig használt utak, vasutak stb.). A termelésben használt fatermelő és anyagmozgató gépek alkalmazási aránya, kihasználási százaléka a lehetségeshez viszonyítva 50—70%-os. Az erdőművelés munkagépei az általában lehetségeshez viszonyítva 10%-ban kihasználtak. Ezek az arányok nem szükségszerűek, hanem következményei az elmúlt időszak gazdálkodási elveinek, szemléletének és módszerének. Ha az ösztönzés hatására célszerű a gazdálkodásban eszköztakarékosabban, eszközhatékonyabban eljárni, a fejlesztés eszközigénye más arányokat fog mutatni. Pl.: erdőgazdaságunk aktív állóeszköz-állományából (45 millióból) mintegy 9 millió értékűt a termelés hátránya nélkül ki lehet kapcsolni. Bizonyítható, hogy a termelési értékre, termelékenységre ható kapacitás a mai színvonalon még így is kielégítő. Ha a termelésben részt vevő állóeszköz-állománynak a felét olyan gépparkból hozzuk össze, amelynek a mai produktivitásához viszonyított teljesítménye kétszeres vagy többszörös, az amortizációs terhe ennek megfelelően a mainak kétszerese vagy többszöröse; bizonyítható, hogy egy 40 milliós termelésben részt vevő állóeszköz-állomány a mai termelési volu-

men másfél-kétszeresét is képes elvégezni és célszerűen vállalható a magasabb amortizációs hányad, mert ez a beruházási alapunkat is jelentősen növeli. De ha nem végzik el a gazdálkodók — jól felfogott érdekükben álló — eszközállományuknak ezt a szerkezeti átalakítását, akkor sem növekszik a termelési értékkel lineárisan az eszközigenység, mert csak a termelésben közvetlenül részt vevő eszközök arányát kell növelni és nem a teljes eszközállomány arányos növelése szükséges.

A fakitermelés technológiájának a teljesebb komplexitás irányába fejlesztése, a gépesítési fok, termelékenység növelése mellett fajlagos eszközérték csökkenést is hozhat.

Viszonyaink között 100 000 m³ fának a hagyományos módon való termelése eszközigenyét egybevetettük a már bevezetett szálfás-körfűrészkes komplexebb termelés eszközigenyével és az derül ki, hogy hagyományos módon 100 000 m³ fa termeléséhez 5 296 000 Ft értékű eszközállomány szükséges, tehát 1 m³-re 52,96 Ft eszközérték szükséges. Ha ugyanezt a fatömeget szálfás-körfűrészkes technológiával dolgozzuk fel, 2 466 000 Ft eszközértékre van szükség, 1 m³-re tehát 24,66 Ft esik, a két technológia közti különbség tehát eszközállományban 1 m³-re vonatkoztatva 28,30 Ft csökkenést mutat.

Ezekkel az okfejtésekkel nem az a célom, hogy a többlettermelés feltételeként a tanulmányban igényelt eszközönövelést feleslegesnek minősítsem, csak arra szeretnék rámutatni, hogy itt is veszélyes az adottságok különbségével nem számoló általánosítás.

A fakitermelés mennyiségi növelésének feladatát véleményem szerint alkalmasan és megnyugtatóan segíti általában az a kiváltságos helyzet, amiben az erdőzet ma van. Az, hogy amortizációját 100%-ban fejlesztésre fordíthatja.

Itt legfeljebb feloldandó lenne az a megkötés, hogy minden erdőgazdaság az amortizációs összegének 40%-át csak feltárássra fordíthatja. Itt is hasznos volna az erdőgazdaságonkénti differenciálás és a nagy feltárási igényekkel fellépő erdőgazdaságok útépitéseit — lévén az utak közcélúak — vagy célberuházásból, vagy az erdőfenntartási alapból fedezni.

A fafeldolgozás vertikális bővíthetése érdekében célszerű volna beruházási hitellehetőségeinket bővíteni és a mai hátrasorolásunkat előbbre hozni.

A fafajgazdálkodási célok megvalósítását szolgáló szabályozók hatásának elemzésével, a következtetésekkel egyetérték. Ez a módszer igen sok hasznos impulzust ad az erdőgazdáknak. Egy meggondolást azonban mégis ajánlok. A tanulmány — helyesen — a fafajonkénti gazdaságosságot vizsgálja. A korábbi évek tévyszámainak súlyozása módszerével összevonja a primér és szekundér választékokat, így képezi ki — ezek választékarányából —, a választékok jövedelmezőségéből a fafajok jövedelmezőségét (a hivatkozott cikk 4. táblázata). Ez a számszerűség a módszert tekintve helyes lehet a jövőben is, de a fafajonkénti választékarányokat tekintve, a múlt arányai nem érvényesek, a mai és jövő választékarányaira következőképpen nem alkalmasak 1968. jan. 1. után a fafajonkénti fajlagos jövedelmezőség megállapítására sem.

Közismert, hogy a bányadorong, féldorong, szőlőkaró, tsz-építőanyag, bányadeszka mennyiségi aránya a korábbi évek volumenének felére csökkent. Már pedig ezek a választékok a súlyozásban figyelembe vett fagyártmánytömegnek a felét meghaladó mértéket tesznek ki. (hengeresfa mennyiségre vonatkoztatva).

A primér választékokat illetően a faipar a III. osztályú fűrészrönköket gyakorlatilag nem veszi át, az I. és II. osztályú fűrészrönk arányok is a korábbi időhöz viszonyítva a termelő szempontjából romlottak, a vevők igényesebbek.

A tűzifát, forgácsfát súlyra adjuk. 1 m³ tűzifa fajlagos súlya, a számításba vett időszak fajsúlyával szemben 1—2 q-val alacsonyabb a 6—8 hónapos készletezési kényszer miatt. További tényezők is felborítják a bázisidőszak arányait, ezt hosszú volna felsorolni. Ezek a választékarány-módosulások a fafajonkénti m³ jövedelmezőséget megváltoztatják, mert más ár-, költség- és jövedelem-struktúra jött létre.

Egy fafaj egységnyi mennyiségének súlyozott értékét, költségeit, jövedelmezőségét csak erdőgazdaságonként és évenként célszerű kalkulálni, attól függően, hogy fafajonként és választékonként a konkrét évben milyen mennyiségeket lehet termelni, illetve eladni, és mennyiért!

A fagyártmány jövedelmezőség kalkulációját az ajánlott módszertől eltérően, úgy is érdemes elvégezni, hogy nem a kész fagyártmány árbevételéből vezetem vissza a jövedelmezőséget, hanem azt vizsgáljuk, hogy a fagyártmánnyá feldolgozható alapanyagot az adott időben mennyiért és a kitermeléstől számított *mennyi idő alatt* tudom eladni. Gyakori eset ma, hogy primér állapotban, alacsonyabb értékben ugyan, de gyorsabban térülően, több jövedelemmel lehet eladni, mint feldolgozott állapotban. A kalkuláció menete eszerint: a primér választék elérhető eladási árát tekintem feldolgozási alapanyag értéknek, ebből az egységnyi fagyártmányhoz szükséges alapanyag elérhető árát a feldolgozási fő és járulékos költségekkel vonom össze, és itt derül ki, hogy a kétféle módon kalkulált jövedelmezőségi mutató nem azonos.

Végül és összegezésül a vitatott tanulmány summázott megállapítását általában alkalmasnak tartom arra, hogy az erdőgazdálkodásban is közelebb kerüljenek egymáshoz a közgazdasági szabályozó eszközök az általuk közvetített gazdaságpolitikai koncepciókhoz. Hálásak lehetünk mi, gyakorló erdőgazdák a két tanulmányért, amelyek kalkulációs készségünket feltehetően közhasznúan fejlesztik.

Üzemelemzések az erdőművelési ágazatban

DR. MÁRKUS LÁSZLÓ

Az új gazdaságpolitikánk egyik alapkövetelménye a nyereséges gazdálkodásra való törekvés. A cél elérésének érdekében vizsgálni, elemezni kell az eredményeket és a ráfordításokat, valamint ezek viszonyát, hogy a gazdaságosságot megállapíthassuk. E munka — amely röviden üzemelemzésnek nevezhető — a nyereség, vagy veszteség okainak feltárásához vezet. A teljesítmény- és költségelemzés a tévyszámok rendezésével, csoportosításával kezdődik. A második lépésben a befolyásoló tényezőket és azok hatásainak felderítését kell elvégezni, ezzel alapot teremtünk a munka harmadik részéhez, az üzemi folyamatok tevőleges befolyásolására, megjavítására.

Az ERTI Gazdaságtani Osztálya az erdőgazdaságok statisztikai jelentései és mérlegbeszámolói alapján öt éve végez rendszeres üzemelemzést. A továbbiakban az erdőművelési ágazat néhány elemzésének eredményéről kívánok rövid ismertetést adni. A jobb áttekinthetőség érdekében grafikonon, kartogramokon ábrázoltuk a vizsgálati eredményeket. A kartogramokon erdőgazdaságokra vonatkozó adatok találhatóak.

Az erdőművelési ágazatok (csemetetermelés, erdőtelepítés, erdőfelújítás) üzemelemzési vizsgálatokor először azt kívántuk tisztázni, hogy az egyes erdőgazdaságokban milyen jelentősége van az erdőművelési ágazatoknak. E célra a